

ПРОМИШЛЕНИ ДИЗАЙНИ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2017 - 2022 ГОДИНА

доц. д-р Пламен Павлов
Икономически университет – Варна

INDUSTRIAL DESIGNS IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2017 - 2022

Assoc. Prof. Plamen Pavlov PhD
University of Economics – Varna, Bulgaria

Резюме

Благодарение на закрилата, която предоставя регистрираният промишлен дизайн, предприемачите и изследователите имат възможност по-бързо да възвърнат направените разходи по своите нови разработки, да си извоюват по-голям пазарен дял или да запазят вече съществуващите позиции в конкурентната среда и да защитят своите творения от неправомерно копиране и фалшифициране. Целта на доклада е да се разгледат регистрираните промишлени дизайни за шестгодишен период, включващ освен години на нормално развитие на българската икономика и такива, свързани с Ковид-криза и война в Европа и да се направят изводи, които да са полезни както за предприятията, така и от научна гледна точка. Изследването е базирано на системния подход, като са анализирани данни от информационните масиви на Патентно ведомство на Република България за периода 2017 – 2022 година.

Ключови думи: *индустриален дизайн*

JEL Класификация: *O34*

Abstract:

Thanks to the protection provided by the registered industrial design, entrepreneurs and researchers have the opportunity to more quickly recover the costs incurred on their new developments, win a larger market share or maintain existing positions in the competitive environment and protect their creations from illegal copying and counterfeiting. The purpose of the report is to examine the registered industrial designs for a six-year period, including, in addition to years of normal development of the Bulgarian economy, and those related to the Covid-crisis and war in Europe, and to draw conclusions that are useful both for enterprises, and from a scientific point of view. The research is based on the systematic approach, analyzing data from the information databases of the Patent Office of the Republic of Bulgaria for the period 2017-2022.

Keywords: *industrial design*

JEL Classification: *O34*

В силно конкурентната среда, в която функционират българските икономически субекти, законодателството в областта на интелектуалната собственост дава сериозни предимства, особено за най-креативните, иновативните и предприемчивите. И ако, когато става дума за изобретения и полезни модели, обикновено се прави асоциация със силно иновативни компании и изобретатели, то промишления дизайн е много по-достъпен, при това не само за силни финансово компании и предприемачи, но и за занаятчии, физически лица и фирми с по-ограничени възможности. От тази гледна точка,

информацията, която може да получим, анализирайки регистрираните промишлени дизайни, може да бъде полезна за направа на изводи относно много по-широк кръг фирми, институции и физически лица.

Предмет на изследване в доклада са регистрираните между 2017 и 2022 година от Българското патентно ведомство промишлени дизайни, а обект е дейността на български и чужди заявители, защитена като такива. Научната цел е да се разгледат регистрираните промишлени дизайни за шестгодишен период, включващ освен години на нормално развитие на българската икономика и такива, свързани с Ковид-криза и война в Европа и да се направят изводи, които да са полезни както за предприятията, така и от научна гледна точка.

В този доклад като първичен източник е използван Официалният бюлетин на Патентно ведомство на Република България за периода 2017-2022 година. От него се получава информация както за постиженията в различните области на интелектуалната собственост в нашата страна, така и за приоритетните сектори, в които се извършват най-много подобни разработки.

Под промишлен дизайн според чл.3, ал.1 от Закона за промишления дизайн (1999), следва да разбираме, видимият външен вид на продукт или на част от него, определен от особеностите на формата, линиите, рисунъка, орнаментите, цветовото съчетание или комбинацията от тях. В случая под продукт се разбира всяко изделие, получено по промишлен или занаятчийски начин, включително части, предназначени за сглобяване в съставно изделие, комплект или композиция от изделия, опаковка, графични символи и печатни шрифтове, с изключение на компютърни програми.

Според Световната организация по интелектуална собственост, промишленият дизайн представлява декоративен аспект на артикул (WIPO, 2023), като той може да се състои от триизмерни характеристики, като формата на изделието, или двуизмерни характеристики, като шарки, линии или цвят.

Промишлените дизайни се прилагат към голямо разнообразие от индустриални и занаятчийски продукти, като се започне от опаковки, музикални инструменти, играчки, мебели, бижута, обувки, дрехи, врати, селскостопанско оборудване, мотоциклети и много други и се стигне до оръжия и боеприпаси. Промишлените дизайни могат да се отнасят и до графични символи, графични потребителски интерфейси и логоа. Всички те са подредени в общо 32 класа (Locarno Classification Headings, 2023) и 219 подкласа. Най-много подкласове – 18 има в клас 12 „Транспортни или подедни средства“, а най-малко – един подклас, има в клас 31 „Машини и уреди за приготвяне на храни и напитки, неупоменати другаде“.

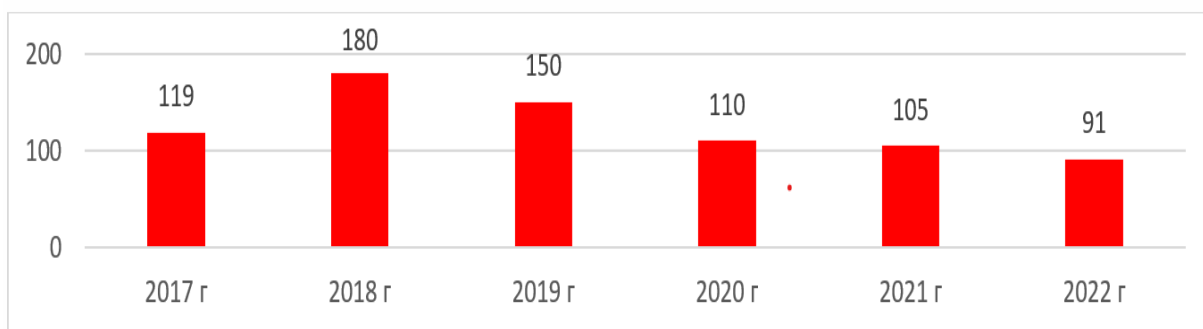
Има три начина за получаване на закрила на промишления дизайн, в една или повече държави, в зависимост от територията, на която заявителят търси защита. Чрез регистрация в Патентно ведомство на Република България¹, чрез регистрация в ЕС – т.нар. дизайн на общността и чрез регистрация в Световната организация по интелектуална собственост, по реда на Хагската спогодба (Министерство на икономиката и индустрията, 2021).

Според българското законодателство (чл.11, ал.1, от ЗПД, 1999), за да се регистрира промишлен дизайн, той трябва да е нов и оригинален. Трябва да се подчертае, че и при дизайна, както и при изобретението и полезния модел, се търси световна новост (Павлов&Станев, 2016). И нещо особено важно, отличаващо промишления дизайн от патентите за изобретение и полезните модели и правещо го интересен за множество предприемачи и изобретатели – срокът на действие на регистрацията на дизайн в България е 10 години от датата на подаване на заявка в Патентно ведомство, но той може да бъде

¹ Предмет на настоящото изследване са само регистрираните промишлени дизайни в Патентно ведомство на Република България.

подновяван за три последователни периода от по 5 години. Това означава, че общата закрила би могла да бъде 25 години, което е с 5 години повече дори от срока на действие на патента за изобретение, който според чл.16 от Закона за патентите и регистрацията на полезните модели (1993), е 20 години от датата на подаване на заявката в Патентно ведомство. При това таксите за регистриране на промишления дизайн са многократно по-ниски от тези, за регистриране и поддържане на патенти за изобретения или полезни модели (Тарифа за таксите, които се събират от ПВРБ, 2023). Когато към това се добави и значително по-малкото информация, в сравнение с патентите за изобретения и полезни модели, която трябва да разкрие заявителят, за да получи регистрация на промишлен дизайн – нещо много важно в борбата с конкуренцията, става ясно защо много компании и особено физически лица прибягват до този вид закрила.

За периода 2017-2022 година в Патентно ведомство на Република България има регистрирани общо 755 промишлени дизайна. От тях 449 са през първите три години, а 306 са за годините 2020-2022. Вероятно медицинските, военни и енергийни кризи през втория период, а може би и други причини, са оказали влияние и върху активността на компании, научни и други организации и физически лица в областта на тяхната творческа и интелектуална дейност.



Фиг.1. Регистрирани промишлени дизайни в България за периода 2017 - 2022

Източник: Официален бюлетин на Патентно ведомство

От всички 755 дизайна през разглеждания период, само 16 са на чуждестранни, а всички останали са на български компании, организации или физически лица. Шестнадесетте дизайна, собственост на чуждестранни заявителя се разпределят по следния начин: о-в Гърнзи – 5 броя, Израел – 4 броя и по един за Германия, Гърция, САЩ, Турция, Хонконг, Южна Корея и Китай. Една от важните причини за слабия интерес на чужди икономически субекти за регистрация на промишлени дизайни в българското Патентно ведомство, можем да търсим в алтернативата, която дава дизайнът на Общността при регистрация в Службата на Европейския съюз за интелектуална собственост. Той има значително по-голямо териториално покритие, а сроковете на защита са същите, като тези в България. Нещо повече – в ЕС закрила получават и т.нар. нерегистрирани дизайни на Общността (EUIPO, 2023), но при тях закрилата е за период от само три години от датата, на която за пръв път е станал достъпен за обществеността на територията на Европейския съюз, а след изтичането на трите години, закрилата не може да бъде продължена. Имайки предвид това, следва да посочим, че получените регистрации на дизайни, които разглеждаме в настоящия доклад, са предимно и най-вече на фирми, организации и физически лица, които имат интерес изключително към българския пазар. В тази връзка е интересно да се установи и разпределението на регистрираните в България промишлени дизайни по класове (таблица 1). Тази информация ще покаже в кои

икономически области най-често предприемачи и изобретатели прибягват до защита на техните разработки, с помощта на промишления дизайн.

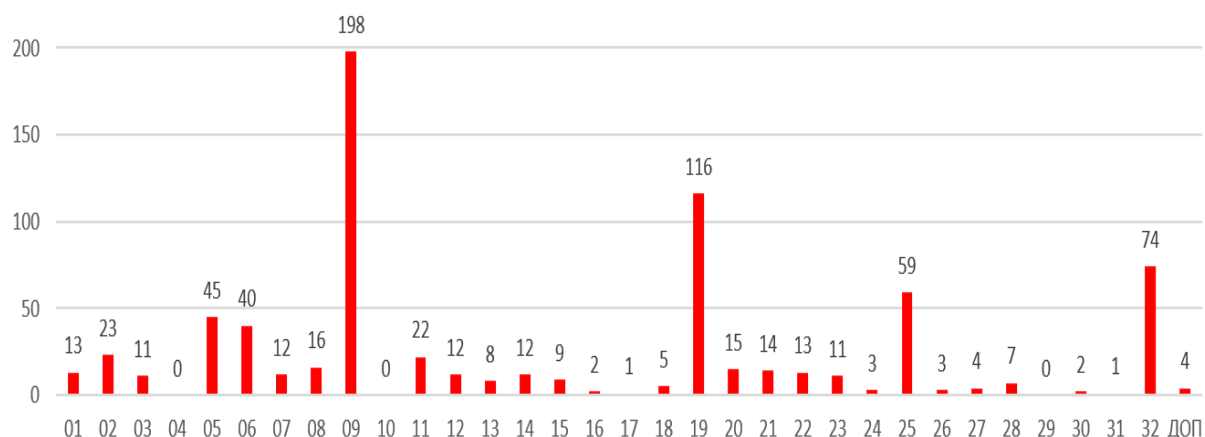
Таблица 1

Регистрирани промишлени дизайни по класове за периода 2017-2022 година²

	КЛАСОВЕ																																Общо по години	
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	ДОП	
2017г	4	6	3	0	5	4	2	5	39	0	2	1	1	2	2	1	0	0	15	0	3	2	0	2	8	0	1	0	0	0	0	11	0	119
2018г	2	6	2	0	18	17	4	1	39	0	7	0	1	1	3	1	0	1	30	2	3	4	1	0	13	0	0	1	0	0	1	21	1	180
2019г	3	4	4	0	10	5	1	2	35	0	5	0	1	3	4	0	0	3	21	3	2	1	3	0	20	1	1	3	0	1	0	12	2	150
2020г	1	2	0	0	7	4	2	2	30	0	0	9	2	0	0	0	0	1	20	3	3	3	2	0	9	0	0	0	0	1	0	9	0	110
2021г	3	0	2	0	2	8	0	3	32	0	3	2	2	4	0	0	1	0	17	3	3	1	4	1	3	1	2	1	0	0	0	7	0	105
2022г	0	5	0	0	3	2	3	3	23	0	5	0	1	2	0	0	0	0	13	4	0	2	1	0	6	1	0	2	0	0	0	14	1	91
Общо по класове:	13	23	11	0	45	40	12	16	198	0	22	12	8	12	9	2	1	5	116	15	14	13	11	3	59	3	4	7	0	2	1	74	4	755

Източник: Официален бюлетин на Патентно ведомство

Най-много регистрирани промишлени дизайни са в клас 09 „Опаковки и контейнери за транспорт или обработка на стоки“ – 198 за шестгодишния период. Открояващи се като брой са и 116 дизайна в клас 19 „Канцеларски материали и офис оборудване, художествени и учебни материали“, 74 броя в клас 32 „Графични символи и лога, повърхностни шарки, орнаменти, подреждане на интериори и екстериори“, 59 броя дизайни в клас 25 „Строителни материали и строителни елементи за сгради“, 45 броя в клас 05 „Текстилни тъкани на топове, изкуствени и естествени платове“ и 40 в клас 06 „Мебели и обзавеждане“.



Фиг. 2. Регистрирани промишлени дизайни по класове за периода 2017-2022 година

Източник: Официален бюлетин на Патентно ведомство

Не случайно много регистрации има в класове 09, 19 и 32. За компаниите е добра възможност да регистрират техните опаковки или етикети като промишлен дизайн, при това на приемлива цена и по този начин да ограничат достъпа до използването им от конкуренти. Същото може да се каже и за запазването на лога или графични символи.

В изследвания период изцяло липсват регистрирани промишлени дизайни в класове 04 „Четки“, 10 „Часовници и измервателни, контролни и сигнализиращи уреди“ и 29 „Съоръжения и оборудване срещу пожари, за предпазване от бедствия, нещастни случаи и за спасяване“.

² С ДОП в таблица 1 и фиг.2 са отбелязани дизайни с отложена публикация.

Друга полезна информация относно промишлените дизайни може да получим, разглеждайки ги от гледна точка на категориите собственици от юридическа гледна точка (таблица 2 и фиг.3).

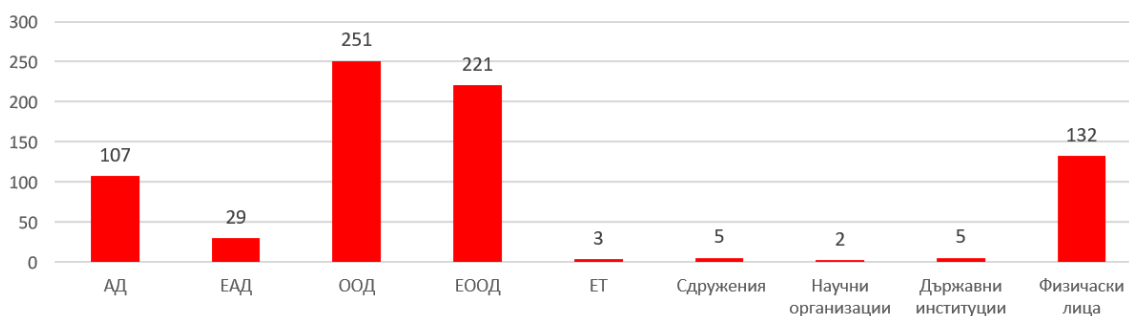
Таблица 2

Регистрирани промишлени дизайни по юридическа форма на притежателя за периода 2017 - 2022 година

	АД	ЕАД	ООД	ЕООД	ЕТ	Сдружения	Научни организации	Държавни институции	Физически лица	Общо по години
2017г	23	4	45	27	0	1	0	2	17	119
2018г	27	4	47	55	2	1	1	1	42	180
2019г	21	7	74	29	0	1	0	0	18	150
2020г	13	9	31	37	0	0	1	0	19	110
2021г	14	1	29	40	1	1	0	0	19	105
2022г	9	4	25	33	0	1	0	2	17	91
Общо по притежатели	107	29	251	221	3	5	2	5	132	

Източник: Официален бюлетин на Патентно ведомство

Както е видно, най-много са регистрираните промишлени дизайни от дружества с ограничена отговорност и еднолични дружества с ограничена отговорност – те са общо 62,5% от всички за разглеждания период. Сериозен е и дялът на дизайните за физически лица – 17,5%.



Фиг. 3. Регистрирани промишлени дизайни по юридическа форма на притежателя за периода 2017 - 2022 година

Източник: Официален бюлетин на Патентно ведомство

Тъй като малките и средни предприятия и занаятчиите са регистрирани най-често като ЕООД, ЕТ и ООД, по съвсем обективни причини, най-често отнасящи се до изискуем минимален капитал, можем да кажем на база горната информация, че една голяма част от регистрираните в България промишлени образци, са собственост на физически лица, занаятчии и малки фирми. Трябва да се отбележат и пренебрежимо малкото защитни документи за научни институции – само 2 за шест години. Тук някои от причините са, че промишленият дизайн е значително по-подходящ в конкурентната борба на бизнес единиците, както и много по-ниската степен на иновативност и научна дейност при създаване на този тип елементи на интелектуалната собственост.

Изхождайки от анализите може да се направят няколко важни извода:

- Регистрираните промишлени образци в периода на нормално функциониране на икономиката (2017-2019) са с 19% повече, в сравнение с кризисния период (2020-2022).

- Регистрацията на промишлени дизайни в България не представлява особен интерес за чуждестранни заявители – те са само 2,1% за шестгодишния период.

- Най-голям интерес през разглеждания период има към „Опаковки и контейнери за транспорт или обработка на стоки“ – 26,2% от всички промишлени дизайни, а изцяло липсва такъв относно „Четки“, „Часовници и измервателни, контролни и сигнализиращи уреди“ и „Съоръжения и оборудване срещу пожари, за предпазване от бедствия, несчастни случаи и за спасяване“.

- Освен големите и финансово стабилни компании, които са основни заявители на защитни документи за резултатите от научно-изследователска и развойна дейност (каквито са патенти за изобретения, полезни модели, сертификати за нови сортове растения и породи животни и т.н.), по отношение на притежание на регистриран промишлен дизайн има и много малки предприятия, занаятчии и физически лица.

В крайна сметка, регистрацията на промишлен образец в Патентно ведомство на Република България, дава добра възможност в конкурентната борба за компаниите на българския пазар. Това е сравнително евтин начин за получаване на защита за съзидателната дейност от различни големи и малки фирми, занаятчии и физически лица, свързана със създаване на нови продукти, включително и такива, които нямат особено висока иновативност и научен потенциал.

Използвана литература

1. Закон за патентите и регистрацията на полезните модели. (1993). ДВ. Бр.27.1993. Последна промяна 2022. Available at: <https://lex.bg/laws/ldoc/2133079553> [Accessed: 08.08.2023]
2. Закон за промишления дизайн. (1999). ДВ. Бр.81. 1999. Последна промяна 2020. Available at: <https://lex.bg/laws/ldoc/2134680577> [Accessed: 08.08.2023]
3. Министерство на икономиката и индустрията. (2021). Промислен дизайн. Available at: <https://www.mi.government.bg/general/promishlen-dizain/> [Accessed: 01.08.2023]
4. Павлов, П., Станев, В. (2016). Управление на корпоративната интелектуална собственост, Варна: Наука и икономика – ИУ – Варна, 2016.
5. Патентно ведомство на Република България (2023), Официален бюлетин, Available at: <https://www.bpo.bg/bg/publikacii/bulletin> [Accessed: 05.08.2023]
6. Тарифа за таксите, които се събират от Патентно ведомство на Република България. (2023), Available at: <https://www.bpo.bg/uploaded/files/20-TARIFFS-BPO-2021-BG.pdf> [Accessed: 05.08.2023]
7. EUIPO. (2023). Designs in the European Union. Available at: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/bg/designs-in-the-european-union> [Accessed: 09.08.2023]
8. Locarno Classification Headings. (2023). Available at: <https://euipo.europa.eu/designclass/locarnoClassification/find?linkMenu=true> [Accessed: 09.08.2023]
9. WIPO. (2023). Industrial designs, Available at: <https://www.wipo.int/designs/en/> , [Accessed: 08.08.2023]

Информация за контакт с автора:

доц. д-р Пламен Павлов

Икономически университет – Варна, Катедра „Индустриален бизнес и логистика“

E-mail: pavlov@ue-varna.bg